

TELMAN ŞAHBAZOV

Polkovnik

Silahlı Qüvvələrin Hərbi Akademiyasının

Fakültə rəisi

shatelman@gmail.com

XÜSUSİ TƏYİNATLI TƏHSİL MÜƏSSİSƏLƏRİNDƏ KURSANTLARIN PEŞƏ HAZIRLIĞINDA PEDAQOJİ TƏSİRLƏRİN OPTİMALLAŞDIRILMASI

Açar sözlər: pedaqoji təsir, kursant, optimallaşdırma, ümumi və xüsusi qabiliyyət, innovasiya, pedaqoji sistem, vəziyyət və şərait, bələdçi, tədqiqatçı.

Ключевые слова: педагогическое воздействие, слушатель, оптимизация, общие и специфические способности, инновация, педагогическая система, ситуация и обстановка, наставник, исследователь.

Keywords: pedagogical impact, cadet, optimization, general and specific abilities, innovation, pedagogical system, conditions and situation, mentor, researcher.

Müasir sosial-iqtisadi şəraitdə Respublikamızda keyfiyyətli zabıt kadr hazırlığının səmərəliliyinin yüksəldilməsi və formalaşmasının elmi-nəzəri və praktik problemlərinin düzgün həll edilməsi aktuallıq kəsb edir. İnsanın fiziki və mənəvi qüvvəsinin tətbiq sahəsi olan peşə, onun xüsusi hazırlıq və iş təcrübəsi nəticəsində nəzəri biliklərə və təcrübə vərdislərə yiyələnmiş əmək fəaliyyəti ilə səciyyələnir. Hər hansı bir peşə (ixtisas) müəyyən qabiliyyət tələb edir. Məsələn, yaradıcılıq qabiliyyətinin olması vacibdir. Hərbçi peşəsinə uyğun müvafiq ixtisası öyrənmək və həmin sahədə uğurla çalışmaq üçün kursant şəxsiyyət olaraq qarşıya qoyulan tələbləri dərk etməlidir. Peşə (ixtisas) seçən kursantlardan konkretlik, dəqiqlik, icra intizamı, səliqəlik prinsip kimi reallaşmalıdır. Bu keyfiyyətlər bəzən bir çox sahələrdə böyük əhəmiyyət

kəsb etməsədə, ancaq hərbçi olmaq istəyən şəxslər üçün həyati əhəmiyyətə malikdir.

İstənilən işdə müvəffəqiyyət ümumi və xüsusi qabiliyyətlərin qarşılıqlı sintezi zamanı mümkündür. İlk olaraq insanda qabiliyyətlərin müəyyən rüşeymləri olur. Fizioloji xüsusiyyətlər qabiliyyətin inkişafı üçün ilkin, təbii özü rolunu oynayır. Hər bir hərbçi məşğul olduğu fəaliyyət sahəsinin konkret tələblərindən asılı olaraq, fizioloji xüsusiyyətlər əsasında qabiliyyətini inkişaf etdirə bilər. Müəyyən məqsədyönlü fəaliyyət sahəsində kursantda qabiliyyət özünü göstərir, inkişaf edir və formalaşır. Bunun üçün istək, maraq və zəhmət lazımdır. Müdriklər demişkən, çayın sahilində dayanmaqla üzməyi öyrənmək olmaz. Səriştəli və peşəkar hərbçi olmaq üçün kursant pedaqoji təsir zamanı seçdiyi ixtisası üzrə zəruri bilik və bacarıqları qazanmaq qabiliyyətinə malik olmalıdır. Hərbi təhsildə pedaqoji təsirdə gözlənilən müsbət nəticələr iki tərəfin (öyrədən və öyrənən) qabiliyyətlərinin qarşılıqlı olaraq bərabərhuquqlu subyektlərin funksiyalarından asılı olur.

Qabiliyyət dedikdə - şəxsiyyətin müəyyən fəaliyyət sahəsinə daha çox yararlı olduğunu göstərən, müəyyən işi müvəffəqiyyətlə icra etməsi üçün subyektiv şərt olan fərdi psixi xüsusiyyət başa düşülür.

Təcrübə göstərir ki, kursantların peşə hazırlığında pedaqoji təsirlərin optimallaşdırılması onların malik olduqları qabiliyyətlərdən yüksək səviyyədə faydalanmağa təminat verir.

Pedaqoji təsir - müəllimin öyrənənlərin düşün-

cə, iradə, emosiyalarına təsiri, onlarda tələb olunan keyfiyyətlərin formalaşması və qoyulmuş məqsədlərə müvəffəqiyyətlə çatma bilmək kimi bacarıqların yaranmasını həyata keçirən prosesdir. Pedaqoji prosedə layihələndirilmiş metodun öz məqsədləri üzrə təsnif olunması vacibdir [1. 66]. Bu məqsədli əməliyyatlar yalnız pedaqoji prosedə həllini tapmış olur. Burada hər bir kursantın şəxsi qabiliyyəti mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Pedaqoji təsirdə qabiliyyət kursantın fərdi-psixoloji xüsusiyyətlərindən biri kimi özünü peşə hazırlığı ilə bağlı zəruri bilik və bacarıqların qazanılmasında müəyyən fəaliyyətin icrasında göstərir.

Psixoloqlar hesab edir ki, qabiliyyətlərin inkişafının və formalaşmasının əsasını təşkil edən təbii imkanlar dedikdə, anatomik -fizioloji xüsusiyyətlər və psixoloji xassələr nəzərdə tutulur.

Qabiliyyət-ümumi; xüsusi; nəzəri; təlim; insanlarla birgə fəaliyyət və ünsiyyət qabiliyyətləri kimi ayırd edilir.

Ümumi qabiliyyətlər - bir sıra fəaliyyət sahələrində iştirak edən və hamının görə biləcəyi prosesləri icra etmək bacarığıdır;

Xüsusi qabiliyyət - müəyyən fəaliyyət növlərinin uğurla icra olunması bacarığıdır;

Nəzəri qabiliyyətlərə malik olan adamlarda məntiqi və praktik təfəkkür daha üstün olur;

Təlim qabiliyyətlərinə sahib olanlar pedaqoji fəaliyyətə, yeni ideyaların müvəffəqiyyət qazanmasına nail olurlar;

İnsanlarla birgə fəaliyyət və ünsiyyət qabiliyyətində olmağı bacaranlar, gözəl nitqi ilə başqalardan seçilir.

Müasir şəraitdə kursantların hərbi peşə hazırlığının pedaqoji təsirlərin texnoloji cəhətdən optimallaşdıraraq fəaliyyətlərini şərtləndirən qabiliyyətə görə keyfiyyətlərin inkişaf etdirilməsi qarşıya qoyulan mühüm vəzifələrdəndir. Bu məqsədlə hərbi təhsildə kursantların peşə hazırlığında təlim texnologiyalarının səmərəliliyi optimallaşdırılmalıdır. Optimallaşdırılma pedaqoji innovasiyalara əsaslanır.

İnnovasiya (ingiliscə "innovation" - sözündən götürülüb, mənası "yenilik" deməkdir) dedikdə hərbi təhsil prosesinin gedişini və nəticələrini yaxşılaşdırmaq məqsədilə pedaqoji sistemdə həyata keçirilən yenilik başa düşülür. İnnovasiya, yeni

yenilik pedaqoji sistemin daxili ehtiyatları hesabına (in - daxili deməkdir) baş verir.

İnnovasiya keyfiyyətə təkmilləşmiş pedaqoji sistemdə vəhdət halında götürülmüş ideyalar, proseslər, vasitələr və nəticələr olub, pedaqoji sistemin yeniləşməsi üçün çox vacib və aktual bir fəaliyyət olub, səriştəli təhlil, yaradıcı müəllim tələb edir. Qloballaşan dünyada son onillikdə bütün sahələrdə, o cümlədən təhsildə və pedaqoji prosedə çox şey dəyişmişdir. Yeni paradigmlər, konsepsiyalar, innovasiyalar və investisiyalar (sərmayələr), dövlət standartları və alternativ tədris planları, yeni tip məktəblər yaradılmışdır.

Pedaqoji sistemdə baş verən proseslər - şəxsiyyətin (kursantın) tərbiyəsi, təhsili, təlimi və inkişafı ilə bağlı aparılan bütün məqsədyönlü, planlı və mütəşəkkil işlərlə bağlı təsirlərlə müşayiət olunan bütün əməliyyatların məcmusudur.

Pedaqoji sistem komponentlərin (hissələrin) sabit və möhkəm birliyidir. Əgər bu birlikdə baş verən dəyişikliklər (yeniliklər) müəyyən edilmiş həddi keçərsə, onda sistem dağılmış olur. Əvəzində başqa xassələri olan yeni sistem əmələ gəlməklə, cəmiyyətin inkişafının hər bir mərhələsində özünəməxsus pedaqoji təfəkkür formalaşır. Yeni pedaqoji təfəkkür kursantın bir şəxsiyyət kimi formalaşmasını təhsil sisteminin başlıca vəzifəsi sayır [2. 16].

Hər hansı pedaqoji sistemin strukturu bir-birilə qarşılıqlı əlaqədə olan elementlərin cəmindən ibarətdir: Öyrənənlər (kursantlar); təlim və tərbiyənin ümumi və xüsusi məqsədləri; təlim və tərbiyənin məzmunu; təlim və tərbiyə prosesi; müəllimlər; texniki təlim vasitələri; təlim və tərbiyə işinin təşkili formaları; təlim, təhsil-tərbiyə prosesinin idarə olunması; təlim və tərbiyə prosesinin texnologiyası; təlim və tərbiyə prosesinin nəticələri.

Bu sistemin komponentlərindən hər biri ən kiçik elementlərə parçalana bilər. Pedaqoji sistem texnologiyasız ola bilməz. Texnologiya prosesin keyfiyyətinə təminat verir. Keyfiyyət idarəetmədən asılı olub pedaqoji sistemin imkanlarını müəyyən edir. Hərbi təhsildə təlim və tərbiyə prosesinin məhsuldarlığı (keyfiyyəti) həmişə pedaqoji sistemin təkmilləşdirilməsi ilə bağlıdır.

Dünya praktikasında pedaqoji sistemin təkmilləşdirilməsinin iki başlıca yolu müəyyən olun-

muşdur: intensiv (fransız sözü “intensif” sözündən götürülmüşdür, mənası “gücləndirmək”, “məhsuldarlığı artırmaq” deməkdir); ekstensiv (latın sözü “extensivus” sözündən götürülmüşdür, mənası “genişləndirmək”, “uzatmaq” deməkdir).

İntensiv yol -pedaqoji sistemin inkişafını daxili ehtiyatlar hesabına həyata keçirməyi nəzərdə tutur.

Ekstensiv yol - pedaqoji sistemin inkişafı üçün əlavə qüvvələrin (investisiyaların), yeni vəsaitlərin, avadanlıqların, texnologiyaların, kapital qoyuluşlarının və s. cəlb edilməsinə əsaslanır.

Pedaqoji sistemin intensiv və ekstensiv inkişaf yollarını birləşdirmək (innovasiyaları inteqrasiya etmək) həmin sistemin istifadə olunmayan ehtiyatlarının diqqətlə tədqiq olunmasında səriştəlilik tələb edir. Səriştəlilik dedikdə peşə üzrə biliklərə, bacarıq və vərdislərə, öz fəaliyyətinin metodikasına yiyələnməyi nəzərdə tutulur [3. 175].

Innovasiyaların obyektinə aid olan aşağıdakı problemlərin tədqiqi pedaqoji təsir baxımından aktualıq kəsb edir: təlim və tərbiyə fəaliyyətinin motivasiyasını (öyrənməyə, oxumağa olan marağı) necə yüksəltmək; dərstdə öyrənilən materialın həcmi necə artırmaq; təlimin sürətini necə artırmaq; vaxt itkisini necə aradan qaldırmaq və s.

Pedaqoji nəzəriyyənin və onun ardınca məktəbin gedəcəyi yol təlimin, təhsil-tərbiyə prosesinin fundamental əsaslarını müəyyənləşdirməsindən, yeni elmin və təhsil-tərbiyənin praktikasının hansı metodoloji əsas üzərində qurulmasından asılıdır. Pedaqogika elmi nəzəriyyələr sisteminin obyektivlik, məqsədəuyğunluq, sabitlik, ziddiyyətsizlik kimi əsas səciyyəvi xüsusiyyətləri pedaqoji təsirdə dəyərli nəticələri ilə qiymətləndirilir. Burada pedaqoji sistemin nəzəri və praktik cəhətdən optimallaşdırılmasına daim ehtiyac yaranır.

Optimallaşdırma (optimum - ən yaxşı) mümkün olan variantlardan ən yaxşısını seçib götürmək və düzgün tətbiq etmək prosesidir. Optimallaşdırma mövcud pedaqoji prosesin vəziyyətinə və şəraitinə uyğun aparılmalıdır [4. 115].

Təlim, təhsil, tərbiyə prosesinin optimallaşdırılması bütünlükdə pedaqoji sistemə aid edilən innovasiyadır. Pedaqoji sistem kimi mürəkkəb, dinamik, çoxplanlı sistemdə təlim, təhsil, tərbiyə prosesinin qurulmasının və təşkilinin, orada məq-

sədlərə nail olmağın çoxsaylı mümkün variantları mövcuddur. Konkret şəraitdə onlardan ancaq biri ən yaxşısını axtarıb tapmaq optimallaşdırmanın başlıca vəzifəsidir.

Bu vəzifə yalnız mümkün variantları müqayisə etmək və alternativləri qiymətləndirmək yolu ilə həll edilir.

Mövzu ilə bağlı optimallaşdırma (kursantların peşə hazırlığında pedaqoji təsirlərin optimallaşdırılması) pedaqoji sistemin qarşıya qoyulmuş məqsədinə uyğun olmalıdır. Bir şəraitdə əldə edilən optimallıq digər hallar üçün məqbul olmaya bilər. Optimallaşdırma anlayışı bu səbəbdən həmişə konkretidir. Optimallaşdırmanın nəzəri və praktik istiqamətləri ayırd edilməlidir.

Nəzəri olaraq - “optimallaşdırma” anlayışının sinonim variantları hesaba (uçota) alma, müqayisə, tutuşdurma kimi anlaşılır.

Praktik olaraq “optimallaşdırma” pedaqoji sistemin innovasiyası, yenidən təşkili və qurulması, qarşıya qoyulmuş vəzifələri (kursantların peşə hazırlığında pedaqoji təsirlərin optimallaşdırılması) həll etmək üçün onun ən yaxşı vəziyyətə gətirilməsi kimi başa düşülür.

Optimallaşdırma qarşıya qoyulan vəzifələrin həlli meyarlarının seçilməsindən başlayır. Optimallaşdırmanın meyarı əlamətdir, göstəricidir. Onun əsasında inkişaf prosesinin mümkün variantları qiymətləndirilir və onlardan ən yaxşısı seçilir. Bu tələb mütləq olaraq tədqiq etdiyimiz problem üçün mümkünsüzdür. Çünki, pedaqogikada o (meyar-əlamət və göstərici), kompleks halda olur. Pedaqoji sistemdə baş verən proseslərin səbəb-nəticə əlaqələrini bir-birindən ayırmaq mümkün deyil.

Hərbi pedaqoji proses o zaman optimal hesab olunur ki, əməliyyat zamanı öyrənilən və müəllimlər yüklənmir. Maksimum nəticə əldə olunur. Təcrübə göstərir ki, hər iki tərəfin (öyrədən və öyrənən) həddindən artıq yüklənməsi onların faydalı iş qabiliyyətini azaldır və idrak fəaliyyətinə mənfi təsir göstərir.

Təlim-tərbiyə prosesinin optimallaşdırılmasının başlıca meyarı kimi pedaqoji ədəbiyyatda iki göstərici əsas götürülür:

1. Müəyyən şəraitdə kursantların peşə hazırlığına pedaqoji təsirdə- təlim, təhsil, tərbiyə və inkişafında

maksimum mümkün olan nəticələr əldə etmək;

2. Eyni kursda oxuyan dinləyicilərin sinif və sifidən xaric fəaliyyətlərinə ayrılan vaxt normalarını gözləmək.

Pedaqoji prosesə sistemli yanaşma optimallaşdırmanın metodoloji əsasını təşkil edir: Bunun üçün o, pedaqoji prosesin bütün komponentlərini, qarşılıqlı əlaqələrin qanunauyğunluqlarını vəhdətdə götürülməklə texnoloji səciyyə daşmalıdır. Pedaqoji texnologiyalar yalnız təhsilin elementi kimi deyil, həmçinin onun məqsədi, məzmunu, prosesi və nəticəsi kimi xidmət göstərir [5.18].

Kursantların peşə hazırlığına pedaqoji təsirlərin optimallaşdırılması prosesi mövcud vəziyyətə və şəraitə uyğunlaşdırmağı nəzərdə tutur. Bununla belə, o, özü yeni şərait yaradır və pedaqoji prosesin ona tabe olmasını tələb edir. Burada heç bir ziddiyyət yoxdur. Belə ki, hər iki (vəziyyət və şərait) proses arasında qarşılıqlı əlaqə vardır.

Hərbi pedaqoji prosesdə kursantların peşə hazırlığına pedaqoji təsirlərin optimallaşdırılması o zaman mümkündür ki, müəllim zəruri bilik və bacarıqlara, müvafiq qanunauyğunluqlara və prinsiplərə, kollektiv, qrup və fərdi fəaliyyətin təşkili texnologiyasına yiyələnmiş olsun. O, pedaqoji prosesdə təlimin, təhsilin, tərbiyənin və inkişafın vəzifələrini düzgün başa düşsün. Müşahidələrdən aydın olur ki, səriştəli və peşəkar müəllim bütövlükdə sistemi və onun hər bir elementini bilməklə optimal variantı seçmiş olur.

Tədqiqatlardan aydın olur ki, hərbi pedaqoji prosesdə kursantların peşə hazırlığına pedaqoji təsirləri optimallaşdırmaq üçün müəllim təfəkkür, qabiliyyət və pedaqoji bacarıqla bağlı aşağıdakı şəxsi keyfiyyətlərə malik olduqda uğurlu nəticələr qazanır: yaradıcı təfəkkür üslubuna; təfəkkür çevikliyinə; təfəkkür konkretliyinə; təfəkkür sistemliliyinə; qərarlar qəbul edən və fəaliyyət göstərən zaman həddi gözləmək qabiliyyətinə; daha tez ünsiyyətə girmək və pedaqoji taktı gözləmək bacarığına.

Kursantların peşə hazırlığına pedaqoji təsirlərin texnoloji yanaşmaların optimallaşdırılması müasir tələblərə (müəllim bələdçi, kursant tədqiqatçı) cavab verməlidir.

Müşahidələrdən aydın olur ki, ali hərbi tədris müəssisələrində kursantların (dinləyicilərin) təlim prosesində bilik, bacarıq və vərdislərə yiyələnmə-

ləri ənənəvi texnologiyalara əsaslanır. Pedaqoji prosesdə müəllim fəallıq göstərir, kursant ancaq dinləyir, yaddaşı müxtəlif məlumatlarla yüklənir.

Hərbi pedaqoji prosesdə müasir yanaşmaların tətbiqinin optimallaşdırılması üçün fəal təlim texnologiyalarının tətbiqinə ciddi ehtiyac vardır.

60 kursantın ənənəvi olaraq təlim nəticələri fikrimizi bir daha əsaslandırılmış olur. Burada yuxarı kurslarda oxuyan kursantların təlim prosesində ənənəvi texnologiyaların tətbiqi zamanı 16% yüksək (hadisənin mahiyyətini düzgün şərh edir), 23% orta (hadisənin mahiyyətini qeyri dəqiqliyə yol verməklə şərh edir) və 61% isə aşağı səviyyə (hadisənin mahiyyətini qismən şərh edir) nümayiş etdirmişlər. Alınan nəticələr pedaqoji təsirdə kursantların idrak fəallığının qənaətləndirici olmadığını bildirir.

Kursantların peşə hazırlığına pedaqoji təsirdə (təlim, təhsil, tərbiyə və psixoloji inkişaf) sistemli vasitə kimi günün nizam qaydalarından səmərəli istifadə mexanizminin texnoloji əsaslarının müəyyənləşdirilməsi mövzu ilə bağlı qarşıya qoyulan məsələlərdəndir. Kursantın peşə hazırlığında və eləcə də hərbi təhsil məqsədyönlü fəaliyyətində günün nizam qaydaları pedaqoji təsirdə sanki kompas rolunu oynayır. 24-saat ərzində kursantın günün nizam qaydaları daxilində məruz qaldığı pedaqoji təsirləri şərti olaraq dərsdə və dərsdən kənar vaxtlara uyğun tədqiq etməyi məqsəduyğun sayırıq. Burada prosesin sistemli olaraq tənzimlənməsində günün nizam qaydalarının imkanlarından faydalanmaq və pedaqoji təsirin komponentləri üzrə tələblərinin integrativliyinin təmin olunması şəraitində texnoloji yanaşmaların optimallaşdırılmasına yönələn reallıqların mümkünlüyü elmi cəhətdən araşdırılmalıdır.

Bu məqsədlə ali hərbi məktəblərdə kursantların peşə hazırlığının formalaşdırılmasında günün nizam qaydalarından səmərəli vasitə kimi istifadənin texnoloji yanaşmalarının optimallaşdırılmasının funksional modelinin layihəsinin hazırlanması; kursantların öyrədilməsinin keyfiyyətinin mərhələli şəkildə diaqnostikasının təkmilləşdirilməsi; öyrədənlər heyətinin kursantlara pedaqoji təsirdə texnoloji yanaşmaların müasir metodla həlli aktualıq kəsb edir.

Hərbi təhsil müəssisələrində tədris edilən ümumi və ixtisas fənləri kursantları peşəyə istiqamət-

ləndirməyə, qazandıqları bilik və bacarıqlarını müvafiq sahə üzrə tətbiq etmək səriştəsi formalaşdırmağa şərait yaradır. Eyni zamanda onlar ixtisas fəaliyyətinə görə yüksək, orta, aşağı və peşəyə istiqamətlənmənin olmaması kimi səviyyələrlə fərqləndirilir [6. 418].

Problemin tədqiqat baxımından metodoloji əsaslarını kursantların pedaqoji təsirdə onların qarşılıqlı əlaqələndirmə, əməkdaşlıq və inkişaf etdirilməsində texnoloji yanaşmaların optimallaşdırılması mərhələlərinin mahiyyətini aşkar etməyə imkan verən dialektik; pedaqoji prosesin qarşılıqlı əlaqələndirilmə və şərtləndirilmə kimi elementlərinin baxılmasını tələb edən məntiqi təkamül; pedaqoji sistemlərin öz-özünə inkişaf etməsi kimi baxılmasına imkan yaradan sinergetik; texnoloji yanaşmaların optimallaşdırılması prosesinə birləşməsinə ehtimal edən aksioloji; pedaqoji prose-

sin sosial mühitlə əlaqəli tədris fenomenlərini nəzərdən keçirən kontekstli bir sıra kompleks yanaşmalar təşkil edir.

Problemin aktuallığı: Müasir dövrdə kursantların peşə hazırlığına pedaqoji təsirlərin optimallaşdırılması aktual oldğundan onun texnoloji əsaslarının öyrənilməsi zəruridir. Pedaqoji təsirlərdə texnologiyaların tətbiqinə önəm veridiyi bir vaxtda bu problemin araşdırılması elmi-nəzəri və praktik cəhətdən əhəmiyyətlidir.

Problemin elmi yeniliyi: Kursantların peşə hazırlığına pedaqoji təsirlərin optimallaşdırılmasına müasir yanaşmalar ilk dəfə şərh olunmuşdur.

Problemin praktik əhəmiyyəti: Kursantların peşə hazırlığına pedaqoji təsirlərin optimallaşdırılması ilə bağlı vasitələrin müəyyənləşdirilməsində öyrədənlər məqalədən faydalana bilərlər.

İstifadə olunmuş ədəbiyyat:

1. Ağayev. Ş, Həşimov.E, Talıbov.Ə Hərbi təhsildə müasir pedaqoji texnologiyalar. Bakı: Hərbi Nəşriyyat, 2017. 160 səh.
2. Əlizadə Ə. Müasir Azərbaycan məktəbinin psixoloji problemləri. Bakı: Pedaqogika, 2004. 432 səh.
3. Abbasov A, Hacıyev A, Məmmədova B, Muradova N, Əmirəliyeva İ. və b. Müəllim hazırlığına yeni yanaşmalar. Bakı: Mütərcim, 2012. 324 səh.
4. Qasımova L., Mahmudova R., Çayıoğlu, Bakı, 2012. 548 səh.
5. Mehrabov A., Abbasov Ə., Zeynalov Z., Həsənov R. Pedaqoji texnologiyalar. Bakı: Mütərcim, 2006. 372 səh.
6. Rüstəmov F., Dadaşova. T. Ali məktəb pedaqogikası. Bakı: Nurlan, 2007. 568 səh.

Тельман Шахбазов

ОПТИМИЗАЦИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ЭФФЕКТА В ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКЕ СТУДЕНТОВ СПЕЦИАЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ

Резюме

В статье исследуются и уточняются факторы способствующие современным технологическим подходам к оптимизации педагогического воздействия на профессиональную подготовку слушателей, реализация конкретности, точности, исполнительской дисциплины, а также аккуратности как основные принципы слушателей избравших военную профессию (специальность). оптимизация педагогических воздействий, извлечение выгоды на высоком уровне у учащихся имеющих у них способностей; процесс создания навыков, таких как способность влияния на сознание, волю, эмоции и формирование требуемых качеств для успешного достижения поставленных целей как два основных способа совершенствования педагогической системы; важные задачи в теории и практике оптимизации.

Telman Shahbazov**OPTIMIZATION OF PEDAGOGICAL EFFECTS IN VOCATIONAL TRAINING
OF STUDENTS IN SPECIAL EDUCATIONAL INSTITUTIONS****Summary**

The article explores and refines the factors contributing to modern technological approaches to optimizing the pedagogical impact on the professional training of cadets, the implementation of concreteness, accuracy, performing discipline, and accuracy as the basic principles of cadets who have chosen a military profession (specialty), optimization of pedagogical influences, high-level benefits for students in their existing abilities; the process of creating skills, such as the ability to influence consciousness, will, emotions and the formation of the required qualities for the successful achievement of goals as two main ways to improve the pedagogical system; important tasks in the theory and practice of optimization.